

„JUMP, SZEKULESZ!”

Közzéteszi Magyar László András

1940. szeptember 18-án a „City of Benarass” nevű angol utasszállító gőzöst német torpedótalálat érte. A katasztrófa során 294 ember veszett oda. A túlélők egyike Szekulesz Ernő budapesti kereskedő volt: az ő, feleségének már Amerikán keresztül hazajuttatott levelét közlöm alább. A levél szövegét rövidítettem és némileg

átalakítottam: toldás azonban nincs benne. Az itt olvasható dokumentum valódi történelem – történelem „alulnézetből”. S ezen mit sem változtat, ha gyanítjuk, hogy az elbeszélő némileg részrehajló lehetett önmaga iránt.

Magyar László András

Augusztus közepén Londonban már teljesen leállt az üzlet, kereset nélkül maradtam, el kellett határoznom magam az indulásra. Ötezer utas volt előjegyezve előttem, én az ötezeregyedik lettem volna, ami azt jelentette, hogy 1941 előtt nem juthatok ki. A Cunard igazgatóját azonban megnyertem avval, hogy 35 év előtt Cunard titkár voltam a mostani vezérigazgató mellett. Így, mikor egy utas lemondta a jegyét, sikerült helyet kapnom a City of Benarassen, a halálhajón.

Augusztus végéig csak kisebb légitámadások voltak London felett, ám szeptemberben kezdtek nagyon súlyossá válni. Egész éjszakákat töltöttünk az óvóhelyen, képzelheti, milyen érzéssel hagytam hátra a gyereket. Szeptember 11-én, délután 4 órakor kísért ki a vonathoz, és kétségbeesett zokogással futott a vonat után, én pedig nehéz szívvel inttem neki búcsút, talán utoljára az életben. Őt Londonban egy dr. Bierer nevű pozsonyi orvos családjánál helyeztem el, biztos házban, amely egy bombatalálat dacára ma is áll. Azzal váltunk el, hogy ha egy mód lesz rá, kihozom magam után.

11-én éjjel érkeztem meg Liverpoolba, korán jöttem, sétáltam a pályaudvaron, de a rendőrök hamarosan betusztkoltak az óvóhelyre, mert borzalmas támadás kezdődött, amely reggelig tartott. Reggel aztán hét nagy táskával a hajóra mentem, ahol 12 órakor végre egy ragyogó, I. osztályú kabinban el is helyezkedhettem. A City of Benarass luxushajó volt, konvojban haladt, négy nagy hadihajó kísérte.

Az első napok igen kellemesen teltek. Csupa előkelőség utazott a hajón, és 103 gyerek is a fedélzet egy elkülönített részében. Fekete személyzet szolgált ki, indiai négerrek. Már az első napon nagyszerű társaságom akadt, akikkel később baráti viszonyba kerültem. Dr. Gulenszky, a washingtoni lengyel nagykövet, Prof. Davy, a montreali egyetem rektora, Baldwin Jobb ezredes, képviselő, Thomas Mann leánya és férje, dr. Lányi, egyetemi tanár, egy kanadai miniszter, aki megígérte, hogy bemutat a miniszterelnöknek, szóval ragyogó reményeim lehettek volna. Ráskay Laci szegény szintén a társasághoz tartozott, bár, nyugodjék békében, nem volt valami népszerű. Párszor beszéltem vele, elmondta, hogy az idegei nem bírták a bombázást, nem akart Londonban, fiatalon meghalni. Első dolgom lesz – mondotta –, mihamlgy megérkezem New Yorkba, hogy felhívom telefonon az anyámat, mert szeretném a hangját hallani. Úgy

látszik, nagyon szerette az anyját, mert nagy elragadtatással beszélt róla. 163 angol fontot vitt magával, az útipoggyásza 100 fontra volt biztosítva Cookéknál. Ugyan nekem nem mondta, de itt Londonban bizalmas barátai tudták, hogy 30 ezer dollár várta Amerikában. Egyelőre Miami akart menni 3 hónapos pihenőre. No hiszen, szegény!

Szerdán indultam el tehát Londonból, csütörtökön szálltam hajóra, de a hajó csak pénteken, szeptember 13-án (!) indult el Liverpoolból. Vasárnap és hétfőn ragyogó napsütéses időnk volt, hétfőn éjjel azonban viharosra fordult, s kedden a rettenetes orkánban a hadihajók magunkra hagytak. Mindenki tengeribeteg lett, alig páran üldögéltünk az étkezésnél. Kedden délután a lengyel nagykövettel és a lengyel-amerikai hajóstársaság igazgatójával römiztünk vidám hangulatban, nekem egy Hurvitz nevű angol kapitány kibicelt, és csodálkozott, hogy folyton nyerek. Este hétkor egy Poley nevű kanadai milliomos vendégei voltunk a bárban a szokásos whiskyre, nyolckor pedig az étteremben mesés vacsorát kaptunk. Kilenc óra után mentünk fel újra a bárba, ahol Baldwin ezredes szolgált a kötelező likőrrel, feketével és szivarral. Alig ültünk azonban itt egy órája, amikor 10 óra 15 perckor bekövetkezett a legrettenetesebb katasztrófa.

Sok robbanást hallottam már a világháborúban és most Londonban is a bombázásokkor, de ilyen őrjítőt még el sem tudtam képzelni. Mintha az összes fogamat egyszerre húzták volna ki. Ami pedig azután történt, az leírhatatlan. Az emberek halál-sápadtan ugrottak fel a helyükről, fojtó puszkaporfüst töltötte meg a hajót, megszólaltak a vészjelző csengők, és kigyulladtak a fedélzeti lámpák. Az első pillanatokban nem volt fejvesztettség. Én, bár mélyen megrendültem, felismertem a helyzetet, lesiettem a kabinomba, ahol felvettem a télikabátom és a mentőövem. Visszasiettem a szalonba, kerestem a társaim, akikkel együtt a 6-os számú mentőcsónakba voltam kijelölve. Ott is volt mindenki, csak Ráskay Laci és a parancsnok tiszt hiányzott. Ráskay egy perc múlva megérkezett ugyan, de mentőöv helyett egy csomó könyvvel a hóna alatt. A tisztünk nem jött, mire Baldwin ezredes a fedélzetre vezette a csapatunkat. A csónakhoz érve 32 négert láttunk a csónakban, az összes helyet elfoglalták. A hajó ekkor már süllyedni kezdett. Baldwin ezredes kiadta a parancsot: előbb a nők és a gyerekek ülnek a még szabad helyekre. Felálltam a hajó peremére, Baldwin pedig feladta nekem elsőnek a hajóskapitány feleségét, 13 éves fiát és egy 16 éves lánykát, egy 40 év körüli nőt 14 éves fiával, egy hatvanéves asszonyt, Guggenheimét és 72 éves férjét, majd dr. Lányinét, Thomas Mann leányát. Abban a pillanatban azonban, amint Lányinét beemeltem a csónakba, a négerek leengedték a csónakot 5 emelet magasságba a víz és a fedélzet közé. Baldwin ezt látva felordított: „Jump, Szekulesz!”, és lökött egyet rajtam. Esés közben sikerült elkapnom a kötelet, és a csónakba zuhantam, pont két négerre. Rettenetesen megütöttem a térdem. Alig tápászkodtam fel, mikor a jobb szélén az egyik néger elengedte a kötelét, és a csónak élével a vízbe esett. Rögtön tele is lett vízzel, és a negyven utasból 26 kiesett – mind néger, kivéve a 14 éves kisfiút, akit egy ausztrál kihúzott a vízből, és visszaadott az anyjának. A négereket nem húzta ki senki.

A hajó most már sebesen süllyedt. Elkészültem a halálra, imádkoztam, elbúcsúztam Magától, a fiamtól, testvéreimtől, egy pillanat alatt végigtekintettem egész életemet, és elkecserevedve bár, de nyugodtan vártam az elkerülhetlent. Ebben a pillanatban egy tizemeletes hullám felkapta a kis csónakot, és négy-öt száz méternyire odébbhajította a hajótól, amely már félfoldalára billent, és percek múlva elsüllyedt, magával rántva 25 csónakot utasaikkal együtt. Később megtudtam, hogy 11 csónak maradt a vízen. Mindez, amit itt leírtam, 12 perc alatt történt.

A borzalmak éjszakája következett. Kezdetben azt hittem, hogy a kíséretünkre rendelt hajók egyike mellettünk van, és majd felvesz, de olyan vihar és sötét volt, hogy csak a haragoszöld hullámokat láttuk, hajót sehol, sőt a többi csónakot is elvesztettük szem elől. Egyedül maradtunk, 1000 km-re kinn a tenger kellős közepén, nyakig vízben, a legnagyobb viharban. Nekem a térdemen ült az egyik nő 3 éves fia és 6 éves kislánya. Az asszonyok jajgattak, a gyerekek sírtak, a megmaradt 12 néger imádkozott, én pedig rezignáltan vártam a halált. Az összes evező elveszett, enni-innivaló nem volt, a víz 9-10 fokos lehetett, tudtam, hogy csak órákig lehet kitarítani. Még szerencse, hogy aznap este olyan jól bevacsoráltam.

Visszatérve a hajó leírásához, meg kell jegyezmem, hogy Ráskay nem is tett kísérletet rá, hogy a csónak után a vízbe ugorják: megőrült szegény, ami nem is csoda, őrjítő volt hallani az asszonyok jajongását. A torpedó azt a helyet találta el, ahol a 103 gyermek aludt, és azonnal megölte a többségüket. Ráskay, Lányi és én voltunk magyarok: mind a kettő ott maradt a hajón Baldwin ezredessel és Rudolf Olden német író 36 éves szép feleségével együtt, aki nem akarta az urát elhagyni.

Térjünk vissza a csónakhoz: A vihar egyre nő, az egyik gyereket, a fiút hátraadtam az anyjának, aki lassan magához tért, míg a kislány nálam maradt. Most egy rettenetes havas eső nehezíti meg a helyzetünket, elkerülhetetlen a végzet. Újra imádkozunk és búcsúzunk. Most már nehezebb meghalni, sírok és zokogok arra a gondolatra, hogy mi lesz magával és a gyerekekkel, nélkülem. Ebből a hangulatból felráz az egyik néger, aki ájultan esik a csónak alján összegyűlt vízbe, fejfelé, éppen a Lányiné lábához. A nő ordít, mint az őrült, a csónak billen egyet, és örömmre nagy csomó víz loccsan ki belőle. Ugyanekkor egy másik néger is a vízbe hanyatlik. A hullát, könnyíteni akarva a csónakon, a kellő pillanatban a tengerbe csúsztattuk.

Ekkor körülbelül éjjel 12 óra lehetett. Ettől kezdve a négerek kb. húszpercenként haltak meg, mert a fűtőházból, negyvenfokos melegből félmeztelenül ugrottak a csónakba, és a 10 fokos víz és a hideg megölte őket. Éjjel 2 óra van, már kilencen meghaltak. A hároméves kisfiú is meghalt, az anyja elájult, és a kis hullát a csónak végén levő száraz padkára helyezte el. Megint meghalt egy néger, és meghalt a kislány is az ölemben, de még tartottam, mert nem akartam, hogy az anyja észrevegye. Ekkor kínos jelenetre került sor. A három néger közül az egyik felszólított, hogy dobjuk ki a kis hullákat, én azonban féltem, hogy az anya, aki közben magához tért, beleőrül, ezért leintettem a négert. Ez hozzám ugrott, és ki akarta venni a kezemből a kislányt. A jobb lábammal hasba rúgtam, elesett, de felugrott, és egy éles vassal vagy késsel lábon szúrta. Kilencszer a jobb, nyolcszor a bal lábamba döfött. Az első percekben nem tudtam védekezni, de mikor láttam, hogy a dolog komolyra fordul, ledobtam a kislány holttestét, és teljes erőmmel halántékon ütöttem a négert, aki elesett, de megint feltápászkodott, ekkor újból szájon vágtam, hogy orrán-száján dől a vér. Amire leült, sírt és törölgette magát. Reggel felé aztán elkapta a görcs, kékültni kezdett, s hat órákor őt is kitoltam a csónakból. Tíz óra újabb fekete felhők, erős eső. Távolabb már láttunk egy-két mentőcsónakot. Tíz óra után meghalt az öreg Guggenheim, 12-kor a felesége. Én már olyan gyenge voltam, hogy nem tudtam lábra állni, hogy az öreg szemét lefoghassam. A csónakban maradt még Lányiné, a hajóskapitányné asszony a 14 éves fiával és 3 néger. Rettenetes órák következtek, és sehol semmi a láthatáron. Négy órákor meghalt a gyerekek anyja, és a többiek is legyengültek, részben az éhségtől, részben a rettentő hidegtől. Félő volt, hogy elalszik valamelyik, és a hullámok lemossák a csónakból. Nekem már minden reményem elveszett: minél előbb jön a halál, annál jobb – gon-

doltam –, de bámulatos szívósnak bizonyultam. Öt óra lehetett, és ismét imádkoztunk, előre rettegve a közelgő éjszakától. A menekülés első jelét, fekete füstszalagot a távolból a kis kamasz fiú vette észre, pár perc múlva mindannyian láttuk. Örökkévalóságnak tűnt, amíg kibontakozott a hadihajó sziluettje. Ordítóztunk, mint a vadak, a hajó pedig folyton közeledett. Már láttuk, hogy egy torpedóromboló. Meg-megállt egy-egy helyen, és felszedte a kollégákat, míg végre 6 óra 30 perckor bennünket is kimentettek. H. M. S. Hurrican volt a hadihajó neve. Letépték a mentőövemet, adtak egy vizes pohar pálinkát, és bevitték a gépházba. Ott lehúzták a vizes ruháimat, és matrózruhába öltöztettek. Ezután felvittek egy terembe, ahol az orvos bekötözte a sebeimet. Ezek a kedves skót matrózok, egyik túl akart tenni a másikon, hogy segítsen rajtam, biztattak, vigasztaltak. Szinte berúgtam a sok italtól, és a fáradságtól elaludtam. Csak másnap reggel ébredtem fel. Matrózok hozták a reggelit, de nekem seblázam volt, nem tudtam sem enni, sem inni. Szerdán mentettek meg, és pénteken éjszaka érkezünk egy skót kikötőbe. Hordágyon lecipeltek a hajóról, és egyenesen Glasgow-ba vittek egy sebesültszállító autón. A lábam begyulladt, és egészen feketeskék színű lett. Az orvosok előbb amputálni akarták, csak amikor mondtam, hogy cukorbeteg vagyok, hívták a professzort, aki injekciókat adott: ez mentett meg az amputálástól. Londonba telefonáltam, és érintkezésbe léptem a gyerekekkel, aki vonattal azonnal lejött, és vélem maradt két hónapig. Innen Londonba szállítottak, ahol begyógyult utolsó sebem is.

Íme, megúsztam. 70 évesnek becsülnék az emberek, pedig csak ötvennégy vagyok. Megőszültem egy éjszaka alatt, lefogytam húsz kilót, de már lassan kezdek rendbe jönni. Eleinte az volt az érzésem, itt már nincs mit keresnem, úgy voltam, mint egy eltemetett ember, akitől már mindenki elbúcsúzott, ám aki mégis visszatért. Később ez az érzésem elmúlt, csak néha álmodom újra a rettenetes robbanást, hallom a nők és gyerekek rettenetes halálordítását, látom a vízben a fuldoklókat, de ez is elmarad már: az idő gyógyít. Most már talán minden jó lesz.

A Maga Ernője
1940. november 20.

Méhes Károly

LOWER EAST SIDE, ELTÉVEDTEM

A napos délelőtti utca félelmetes.
A nagy író kis íróként itt járt volna?
Ládákban rohadó gyümölcs, a borbély zárva,
minden létezés hiáavalósága
az aszfalt repedései mentén.
Belátni egy üres iskolába.
Hihetetlen mennyiségű tábla:
Zárva, Elköltözött, Eladó.
Mint egy befoghatatlan rádióadó,
csak távoli surrogást közvetít.